

Daphne

Årgång 19
Nr 1 2008

Daphne

Utkommer med 2 nummer/år och ges ut av Botaniska Sällskapet i Stockholm i samarbete med Botaniska sektionen av Naturvetenskapliga Studentsällskapet i Uppsala.

Redaktion

Redaktör

Hans Rydberg
Eks gård, 646 91 Gnesta
0158-10722, hans@cmag.se
Teknisk redaktör
Staffan Kihl
08-7110296, s.kihl@telia.com

Botaniska Sällskapet

Botaniska institutionen
Stockholms Universitet
106 91 Stockholm
E-post: styrelsen@bsis.org
Hemsida: bsis.org
Bankgiro: 5272-8193
Plusgiro: 196094-7
Medlemsavgift: 120 kr/år.

Botaniska sektionen

c/o Avdelningen för växtekologi
Villavägen 14
752 36 Uppsala
E-post: botaniska.sektionen@gmail.com
Hemsida: hem.passagen.se/botaniska_sektionen
Plusgiro: 327956-9
Medlemsavgift: 100 kr/år.

Prenumerationer

Ingår i årsavgiften till resp. förening.
Avgift för separat prenumeration (150 kr/år)
sätts in på resp. förenings postgiro.

Adressändringar

Meddelas resp. förening via post eller e-post.

Kontakt

Frågor, material till tidskriften etc. kan skickas till någon i redaktionen eller via e-post till daphne@bsis.org

Årgång 19 nr 1 2008
ISSN 1101-5527
Rentryck AB, Tullinge

Bidrag till Daphne mottages tacksamt!

Manus skickas till redaktören via post eller e-post eller till daphne@bsis.org.

Instruktion till författare

Vi ser gärna att du skriver manuskript på dator i något ordbehandlingsprogram. Kontakta redaktionen om du inte kan leverera materialet i digital form. Det redaktionella arbetet underlättas betydligt om vi får filen med manuskriptet via e-post, på diskett eller CD-skiva. Vi kan läsa de flesta ordbehandlingsprogram direkt. Om du använder ett ordbehandlingsprogram som är ovanligt idag, tag kontakt med redaktionen. Gör eventuella tabeller eller uppställningar med hjälp av tabulatorer (ej mellan-slag) mellan kolumner. Bifoga gärna utskrift.

Börja alltid manuskriptet med titeln på artikeln följt av namn på författaren/författarna. I slutet av artikeln ska eventuell citerad litteratur samlas under rubriken "Litteratur". Vi ser gärna att artiklarna illustreras. Har du problem med lämplig illustration, ta kontakt med redaktionen i god tid så kan vi säkert hjälpa till. Manuskript kan vara korta eller långa. Planerar du ett manuskript på mer än tio sidor - tag kontakt med redaktionen i god tid! Om du skickar manuskript till "Medlemstorget" är kraven på utformningen lägre ställda - se för övrigt presentationen i detta nummer av Daphne. Har du några frågor är du välkommen att höra av dig till redaktionen.

Omslagsbild: *Orobanche reticulata*, tistelsnyltrot, hotklassad växt parasiterande på brudborste och numera tillhörande länets flora.

Foto Håkan Andersson

Redaktören har ordet

Från och med i år kommer Daphnes båda nummer att fördela sig bättre. Du har nu framför dig vårnumret 2008 och i oktober – november kommer höstnumret. Efter två späckade nummer, Daphne 2007:1 och 2007:2, vilka båda kom ut i början av detta år, är vi nu ikapp med utgivningen och kommer ut med ett mer normalt nummer. Det här numret är också det första i Daphnes historia där så gott som samtliga bilder trycks i färg. Vi tror att färgbilderna ökar kvalitén och även inspirerar dig och andra att gå ut och leta efter många av de växter som avbildats.

Redaktionen tycker också att det är glädjande att vi under det senaste halvåret fått ta emot så många manus och att det skett en nyfyllströmning av författare, som vill delge oss intressanta iakttagelser under strövtågen eller annat läsvärt. Vi kan också notera att uppsatserna är kortare än tidigare, då vi ofta hade långa uppsatser, inte sällan i form av temanummer. Fler och kortare artiklar ger tidskriften en större mångfald (om någon orkar höra det uttrycket igen!) och jag är övertygad om att fler läser mer av tidskriften nu. Detta får inte tolkas som att långa artik-

lar är ovälkomna – tvärtom! Vissa ämnen måste behandlas mer utförligt och inventerade områden kan behöva redovisas fullständigt. Om man vill beskriva en artgrupp eller berätta om ett projekt man slutfört eller arbetar med är det också bra om man tar litet mer plats. Med andra ord – korta stycken eller långa uppsatser – allt är lika välkommet.

Utanför fönstret lyser maskrosvåren. Utan att bli för personlig tycker jag dessa blommor gör våren gladare. Gult är glädjens färg och enligt en undersökning den färg människor blir mest glada av. Maskrosorna representerar även livskraft. De lyser upp landskapet i maj, för att i juni omvandlas till vita bollar, vars bevingade piloter far vida omkring. Till skillnad från de flygplan som slussar oss jorden runt, är dessa farkoster miljövänliga, utnyttjar vindenergin och lämnar inget bidrag till den globala uppvärmningen. En ny sommar tänds. Kommer den ludna johannesörten överleva i vimlet av buskar? Får vi det första fyndet av klockljung i Sörmland? Och vad lurar nedanför den där kalkbranten vi skulle ha kollat i somras? Endast nästa Daphne kan ge

svar!

Floraövervakningen i Stockholms län 2007

ANDERS SVENSON

Floraväkteriet är en mer eller mindre kontinuerlig övervakning av regionens mest hotade kärlväxter. Verksamheten utförs på ideell bas, med Artdatabanken och Svenska Botaniska Föreningen som uppbackande organisationer. Fältarbetet görs oftast på eget initiativ av personer med god kännedom om lokaler och arter.

Floraväktarverksamhet har bedrivits i Stockholms län åtminstone sedan mitten av 1990-talet med Botaniska Sällskapet i Stockholm som ansvarig organisation. Resultaten har rapporterats nästan årligen i rapporter som skickats till Artdatabanken, Länsstyrelsen och medverkande floraväktare (Edelsjö & Karlén 1995, 1996, 1997, 1998, Edelsjö m.fl. 2001). I och med att allt fler använder Artportalen för rapportering ökar möjligheten att följa floraväkteriet fortlöpande. Ett antal kontroller av länets hotade arter från 2003 finns rapporterade av Frostberg m.fl. (2004) och i samband med revideringen av rödlistan för kärlväxter 2005 sammanställdes länets aktuella arter och lokaler fram t.o.m. 2004 (Ekman m.fl. 2005).

Vilka arter ska övervakas?

Alla arter inom hotklasserna CR, EN, och VU (akut hotad, starkt hotad resp. sårbar) som förekommer spontant och stadigvarande i länet övervakas. Till dessa kommer några arter inom klasserna NT (missgynnad) och LC (utom fara) eller som har regionalt intresse. Två arter som klassificeras som försvunna (RE) har tagits med. Sex arter som endast förekommit tillfälligt, varit spridda från odling eller på annat sätt varit införda har inte

Ljungsnärja, en parasitisk hotad art i behov av floraövervakning.
Foto Håkan Andersson

ingått i övervakningen.

Hur ska övervakningen ske?

Vilka uppgifter ska samlas in vid den återkommande övervakningen?

- Geografisk information: Koordinater och lokalnamn ska kontrolleras och preciseras vid behov. Numera fastställs koordinater med GPS och en noggrannhet på högst 10 m eftersträvas. Använd redan registrerade koordinater vid inrapportering från lokaler med tidigare fynd, där noggrannheten är tillfredsställande. I äldre uppgifter är precisionen lägre och kan behöva förbättras. Även internet kan utnyttjas för koordinatsättning av lokaler, t.ex. genom att gå in på www.gis.lst.se/lanskartor. Varje lokal ska ges ett unikt namn, uppbyggt enligt principen: referenspunkt (som är spårbar såväl i terrängen som på kartan), avstånd och riktning. Välj entydiga punkter inte alltför långt från växtlokalen. Om ingen precisering av uppgifterna är nödvändig är det angeläget att samma lokalnamn och koordinater används. Ange som en kommentar de tidigare uppgifterna när en ändring införs.

- Datum för observationen.

- Beståndsskattning: Antal individer som räknas eller (vid större antal) skattas. För vissa arter är det intressant att kontrollera antalet reproducerande individer. Notera totalantal i samtliga fall och för denna grupp även blommande/fruktsättande i en kommentar. För andra arter och i vissa sammanhang är det bättre att använda ett ytmått, vanligen kvadratmeter.

- Hot, som till exempel exploa-

tering och förändringar i markanvändning, anges i en kommentar, liksom eventuellt förslag till åtgärder eller om sådana redan genomförts.

Hur ska rapporteringen ske?

Inrapporteringen ska i första hand ske via Artportalen (www.artportalen.se/plants/default.asp). Ett särskilt syfte "Floraväxteri AB-län" används. Floraväktare som inte är datoranvändare kan som tidigare rapportera i brev eller per telefon (se nedan). För vissa

Loppstarr, en hotad art med många lokaler i länet, särskilt vid kusten, men troligen också med fler att upptäcka.

Foto Håkan Andersson

arter döljs detaljerade lokaluppgifter automatiskt. Om en lokal bedöms vara särskilt känslig kan du vid inrapporteringen ange att uppgifter ska döljas. Som inloggad ser du dock alltid dina egna uppgifter.

Om en tid, men för oss troligen inte förän till nästa säsong, kommer en riksomfattande applikation för inrapportering inom floraväxteriet att inrättas i Artportalen.

Hur ofta ska en lokal övervakas?

I ideala fall borde alla arters lokaler kontrolleras en gång per år, förutsatt att man gör besöken vid en tidpunkt som är optimal för att räkna eller uppskatta bestånden. Totalt finns eller har funnits över 1400 lokaler för ca 72 arter av hotade växter i länet (se tabell). Endast en del av lokalerna har dock besökts under ett och samma år. En prioritering måste göras och särskilda kampanjer inriktas mot vissa arter.

Övervakningen 2007

Tabell 1 visar en översikt över verksamheten år 2007. I tabellen visas också en sammanställning över tidigare kända lokaler. Sammanställningen är troligen ofullständig och kan behöva kompletteras eller korrigeras efterhand. Lokaler för 38 arter övervakades under 2007 och antalet lokaler som besöktes uppgick till 210 (guckusko ej inräknad). Av dessa besök var 190 på tidigare kända lokaler inklusive några nyfunna växtplatser för hällebräcka. På 33 lokaler kunde den hotade arten inte återfinnas. Under året gjordes emellertid minst 20 nyfynd av lokaler för hotade växter. Det mest spektakulära fyndet var av tistelsnyltrot, som upptäcktes redan 2006 av Gunnar Hammar, men först i år kom till större kännedom (Ekman m.fl. 2007). Närmaste kända förekomster ligger flera tiotals mil åt sydväst.

Floraövervakningen har under det gång-

na året fått hjälp av inventeringar i samband med genomförandet av åtgärdsprogram för hotade växter. Länets lokaler för hällebräcka har inventerats i utkanterna av utbredningsområdet som i sin helhet ligger i Norrtälje kommun. Tillsammans med framförallt Ebbe Zachrissons uppgifter från floraväxteriet under åren närmast före finns nu beståndsdata från större delen av området från år 2005 och framåt. Endast ett 30-tal lokaler inom kärnområdet återstår. Lokaler för dvärglåsbräken har kontrollerats inom åtgärdsprogrammet för arten. Under året har också åtgärdsprogrammet för fem hotade natearter medfört en intensivare kontroll av lokaler för bandnate. Länet berörs också av åtgärdsprogrammen för finnögongröst, småsvalting, gulyxne och de hotade åkerogräsen. Småsvalting inventerades på länsstyrelsens uppdrag (Gustavsson 2007).

Flera fynd av nya lokaler för floraväxtarter har gjorts under året och då är de nya hällebräckslokaler inte inräknade. Framförallt är det arter med många lokalfynd, t.ex. loppstarr och bandnate, men även arter som dykt upp mer eller mindre tillfälligt. Tillfälliga eller införda arter som rapporterats under året, men som inte betraktas som bofasta i länet är naverlön *Acer campestre*, åkerklätt *Agrostemma githago*, sandmalört *Artemisia stelleriana*, saltmåla *Atriplex pedunculata*, trollsmultron *Dryocallis rupestris*, och grusnejlika *Gypsophila muralis*. Dessa har utelämnats i sammanställningen i tabellen. Jag har dock tagit med några andra mycket sällsynta arter i hotklassen RE, den akut hotade stinkmålan och några ettåriga hotade arter som sannolikt är tillfälliga i området.

Några arter har prioriterats nationellt för övervakning under 2007. De som förekommer i Stockholms län är rutlåsbräken och tistelsnyltrot. Som framgår av tabellen

		2007	2007	2007	2000-2007	1970-2007	Antal lokaler*
* Inkluderar även fynd före 1970; värden i kursiv stil avser äldre ej utredda fynd. ** Inkluderad i siffran för återfynd.	Hot-klass	Återfynd	Utan återfynd	Nyfynd	Antal lokaler	Antal lokaler	inkl. äldre fynd
<i>Chenopodium urbicum</i> , bymålla	RE				2	2	2
<i>Camelina sativa</i> , oljedådra	RE				1	1	1
Summa	RE				3	3	3
<i>Chenopodium vulvaria</i> , stinkmålla	CR				1	1	5
<i>Koeleria grandis</i> , stor tofsäxing	CR	1			1	1	1
<i>Najas flexilis</i> , sjönajas	CR						1
Summa	CR	1			2	2	4
<i>Aira caryophyllea</i> ssp. <i>caryophyllea</i> , vittåtel	EN				3	4	5
<i>Alchemilla samuelssonii</i> , stubbdaggkåpa	EN	2			20	22	27
<i>Alisma wahlenbergii</i> , småsvalting	EN	17			18	18	23
<i>Anthericum liliago</i> , stor sandlilja	EN	1			1	1	1
<i>Aristolochia clematitis</i> , hålot	EN				3	5	9
<i>Botrychium simplex</i> , dvärgglåbräken	EN	4	2		5	5	6
<i>Bromus arvensis</i> , renlost	EN			1	3	5	5
<i>Bromus secalinus</i> , råglost	EN				1	19	19
<i>Cerastium brachypetalum</i> , raggarrv	EN				2	2	5
<i>Chenopodium murale</i> , gatmålla	EN			1	3	3	3
<i>Dianthus armeria</i> , knippnejlika	EN	1		1	7	11	19
<i>Draba nemorosa</i> , sanddraba	EN					1	1
<i>Euphrasia rostkoviana</i> ssp. <i>fennica</i> , finnögöströst	EN				2	4	4
<i>Falcaria vulgaris</i> , skärblad	EN				1	1	2
<i>Galeopsis angustifolia</i> , kalkdån	EN						3
<i>Geranium lanuginosum</i> , brandnäva	EN				8	20	20
<i>Geranium palustre</i> , kärrnäva	EN	1			1	1	1
<i>Lappula squarrosa</i> , piggrö	EN				3	11	11
<i>Orobancha reticulata</i> , tistelsnyltrot	EN			8	8	8	8
<i>Petrorhagia saxifraga</i> , klippnejlika	EN	2			2	2	2
<i>Polygonum oxyspermum</i> , näbbtrampört	EN						10
<i>Potamogeton acutifolius</i> , spetsnate	EN					1	7
<i>Potamogeton rutilus</i> , styvnate	EN		1			1	2
<i>Salvia pratensis</i> , ängssalvia	EN	1			3	3	10
<i>Sparganium erectum</i> ssp. <i>oocarpum</i> , klotigelknopp	EN				1	1	1
<i>Taraxacum egregium</i> , smalfjällig strandmaskros	EN			1	2	2	2
<i>Verbascum lychnitis</i> , grenigt kungsljus	EN	1			6	7	7
Summa	EN	30	3	12	103	158	213

besöktes 12 lokaler för dessa arter 2007.

	Hot- klass	Återfynd d 2007	Utan återfynd 2007	Nyfynd 2007	Lokaler 2000-07	Lokaler 1970- 2007	Lokaler inkl. äldre fynd
Alyssum alyssoides, grådådra	VU				2	4	46
Botrychium boreale, nordlåsbräken	VU				4	4	4
Botrychium lanceolatum, topplåsbräken	VU				1	1	1
Botrychium matricariifolium, rutlåsbräken	VU	3	1		23	31	56
Botrychium virginianum, stor låsbräken	VU						1
Bromopsis benekenii, strävlost	VU	6			9	9	9
Camelina microcarpa, sanddådra	VU	1			8	22	24
Carex hartmanii, hartmanstarr	VU	1			13	23	23
Carex pulicaris, loppstarr	VU			3	49	79	80
Catabrosa aquatica, källgräs	VU				4	5	9
Chimaphila umbellata, ryl	VU	7	1		22	71	114
Cuscuta epithymum var. epithymum, ljungsnärja	VU	2			5	6	19
Elatine orthosperma, nordslamkrypa	VU						1
Euphorbia exigua, smätörel	VU				1	1	2
Euphrasia micrantha, ljungögontröst	VU						7
Gentianella campestris var. campestris, sen fältgentiana	VU	3	1		24	32	35
Gentianella campestris var. suecica, tidig fältgentiana	VU	2			6	11	17
Gentianella campestris, fältgentiana, obest. varietet	VU				37	80	100
Herminium monorchis, honungsblomster	VU	1			1	2	2
Holosteum umbellatum, fågelarv	VU				1	2	5
Hordelymus europaeus, skogskorn	VU	1			6	14	14
Lathyrus tuberosus, knölvial	VU	2	1		12	22	28
Malva pusilla, vit kattost	VU	2		1	20	40	43
Mentha x gracilis, ädelmynta	VU	1			1	3	13
Microstylis monophyllos, knottblomster	VU				5	7	15
Nepeta cataria, kattmynta	VU	1			3	8	20
Neslia paniculata, korndådra	VU	1			3	13	17
Polygala comosa, toppjungfrulin	VU			1	5	16	18
Potamogeton compressus, bandnate	VU	3	6	4	11	20	25
Ranunculus arvensis, åkerranunkel	VU					2	2
Sorbus meinichii, fagerrönn	VU	2			2	2	2
Stachys arvensis, åkersyska	VU				2	3	4
Stachys officinalis, humlesuga	VU				2	4	5
Taraxacum litorale, liten kärrmaskros	VU				2	3	6
Taraxacum praestans, kvällsmaskros	VU				6	6	21
Thymus pulegioides, stortimjan	VU	3			21	42	51
Viola uliginosa, sumpviol	VU	3			7	8	9
Summa	VU	45	10	9	318	596	848

Cephalanthera rubra, rödsyssla	NT, reg	1	1		3	32	32
Cypripedium calceolus, guckusko	LC, reg				30	30	30
Liparis loeselii, gulyxne	NT, reg	6	1		6	7	9
Saxifraga osloënsis, hällebräcka	NT, EU	81	21	**	205	280	292
Summa		88	23		244	349	363
Total		164	36	21	670	1108	1431

Inför 2008

Arter och lokaler som inte kontrollerats på länge (se tabellen) bör givetvis prioriteras kommande säsong. Uppgifter om de flesta lokaler finns i Daphne 2005:1, allt fler också i Artportalen men där förekommer det ännu så länge mest lokaler som besökts efter 2003. Aktuella arter för särskilda insatser de närmaste åren skulle kunna vara loppstarr, stortimjan och toppjungfrulin inför en eventuell förändring i rödlistan till nästa gång, år 2010. För loppstarr finns stora möjligheter till nyfynd, särskilt i kusttrakterna. Två arter som saknar kontroll för många lokaler efter år 2000 är ryl och knölval. Även fältgentiana har många lokaler som inte återbesökts på senare år. I samband med nya besök kanske det kan avgöras om det är den tidig- eller senblommande formen som förekommer. Många fynd har tidigare rapporterats med enbart bestämning till arten.

År 2008 har ett antal arter prioriterats nationellt för övervakning inom floraväkeriet. Av dessa är tistelsnyltrot, dvärg-, nord-, rut- och topplåsbråken aktuella för Stockholms län, vissa således för andra året i rad.

Lokaler som vid de tre senaste besöken varit utan återfynd behöver inte övervakas regelbundet längre.

Inom de fastställda åtgärdsprogrammen kommer inventeringar att genomföras även under 2008.

Slutligen en vädjan till aktiva fältbotanister i länet. Fler väktare behövs, antalet arter och lokaler är större än vad nuvarande floraväktarna mäktar med. Kontakta Anders Svenson, ansvarig sammanställare för floraväkeriet i länet, på emailadressen anders.svenson@swipnet.se eller telefon 08-59149012 eller 0702-928140.

Referenser

- Edelsjö J, Frostberg K., Karlsson B. 2001: *Hotade kärlväxter i Stockholms (AB), Sörmlands (D) och Uppsala (C) län. Floraväktarrapport 1999 och 2000.* Länsstyrelsen i Uppsala län, rapport.
- Edelsjö J, Karlén L. 1995: *Hotade kärlväxter i Stockholms (AB) och Sörmlands (D) län. Floraväktarrapport 1995.* Ms.
- Edelsjö J, Karlén L. 1996: *Hotade kärlväxter i Stockholms (AB) och Sörmlands (D) län. Floraväktarrapport 1996.* Ms.
- Edelsjö J, Karlén L. 1997: *Hotade kärlväxter i Stockholms (AB) och Sörmlands (D) län. Floraväktarrapport 1997.* Ms.
- Edelsjö J, Karlén L. 1998: *Hotade kärlväxter i Stockholms (AB) och Sörmlands (D) län. Floraväktarrapport 1998.* Ms.
- Ekman J., Frostberg K., Svenson A. 2005: *Floraväkeriet i Sörmland och Uppland fram t.o.m. 2004.* Daphne 16: 3-110.
- Ekman J., Hammar G., Zachrisson E., 2007: *Tistelsnyltrot funnen i Uppland!* Sv. Bot. Tidskr. 101: 242-246.
- Frostberg K., Karlsson B., Svenson A. 2004: *Floraväkeriet 2003 – de mest hotade.* Daphne 15: 22-27.
- Gustavsson A. 2007: *Smäsvalting i Mälaren. Läge och trender i Stockholms län 2007.*

Slöjmusslingen på Högholmsskär återfunnen

KLAS JAEDERFELDT

I tidskriften Jordstjärnan hittade jag en artikel om slöjmusslingen, *Pleurotus calypttratus*, som återfunnits efter 150 år (Soop, Strid & Toresson 1995). Soop och Toresson hade hittat den vid Häverö prästäng i Uppland på liggande asp. Några år efter deras fynd, närmare bestämt 2003, hittade även jag den i prästängen. Mitt fynd var ett pyttelitet exemplar som finns inlagt i Riksmuseets herbarium.

Den 5/5 2007 var jag och letade svamp i naturreservatet Eldgarnsö i Mälaren. På ön Högholmsskär ca 1 km från Eldgarnsö hittade M.A. Lindblad svampen för jättelänge sedan, redan 1845.

På en stående död asp och på en asplåga återfann jag den sällsynta svampen. Marken var inhägnad och användes troligen som betesmark. I rödlistan 2005 har arten klassats som akut hotad (CR).

Svampen hade den typiska hinnan över

skivorna. I litteraturen står det att svampen skall vara tidig och det tycker jag stämmer. Den skall även ha mjölsmak, och det hade mina exemplar. De största fruktkropparna var 7,5 cm breda och 5 cm långa. Det mesta stämmer med artikeln i Jordstjärnan, utom att mina exemplar hade en del längre sporer 16,2 x 5,4 µm. En extremt lång spor var 17,5 µm. Eftersom slöjmusslingen skall ha större sporer än de övriga i släktet är det inget som krockar med annan känd art.

Lokal

Uppland, Färingsö sn. Eldgarnsö NR, Högholmsskär X65916114 Y1605540

Litteratur

Soop, K., Strid, Å. & Toresson, H.-G. 1995: *Pleurotus calypttratus* – slöjmussling – återfunnen i Sverige efter ett och ett halvt sekel. Jordstjärnan 16(3): 55-61.

Pleurotus calypttratus, slöjmussling.

Foto: Klas Jaederfeldt

Hällebräcka, *Saxifraga osloënsis*, i Stockholm

HANS RYDBERG

En dag när våren tagit sina första provande steg, närmare bestämt den 14 april 2008, var jag i Stockholm för att delta i ett seminarium om övervakning av biologisk mångfald i skog. Platsen för sammankomsten var Naturvårdsverkets nya lokaler på Gärdet, i slutet av Valhallavägen på Östermalm. Eftersom jag kom en timme för tidigt till huvudstaden beslöt jag mig för att snoka runt i omgivningarna. Längs Valhallavägen hade den tidiga vårfloran slagit ut i blom och det fanns gott om vårlök och dvärgvårlök i gräsmattorna. Även smånunneört och sloknunneört växte på några håll.

I en buskplantering vid Adolf Fredriks kyrka låg stora gråbruna "kugghjul" i drivor på marken under buskarna. Vid närmare betraktande visade sig hjulen eller stjärnorna vara exoperidiet, det vill säga det stjärnlikt uppspruckna ytterskalet, av jordstjärnor. Rökbollarna hade i de flesta fall separerat från resten av fruktkroppen och säckat ihop, men på några exemplar satt de kvar. Den kraglika bildningen mellan endo- och exoperidiet avslöjade då att det rörde sig om kragjordstjärna, *Geastrum triplex*, en sällsynt och tidigare rödlistad art som kan uppträda såväl i örtrika lundmiljöer som i buskplanteringar, ofta inne i tätorterna. Den här förekomsten var ovanligt stor och uppemot 50 exemplar kunde räknas. Flera fruktkroppar var mellan 10 och 15 cm breda, vilket placerar arten bland de största av våra jordstjärnor.

Seminariet avslöpte smärtfritt och många

intressanta frågor dryftades. Huvudfrågan var hur växt- och djurlivet i skogliga biotoper bäst skulle följas upp, vilka system och vilka metoder som skulle följas och hur resultatet skulle presenteras. Miljöövervakningssystemet NILS (Naturinventering i Landskapet) har ytor som inventeras i hela Sverige, men nätet är glest och resultatet säger en del om skogens utveckling på nationell nivå.

Skogsstyrelsen har under lång tid ägnat sig åt Riksskogstaxeringen, som i princip titrar på skogens produktionsförmåga, men är kompletterad med en fördjupad del kallad Ståndortskarteringen, där biologisk mång-

Närbild från den aktuella lokalen.
Foto: Mats Gothnier

fald mäts på en mer detaljerad nivå. Många länsstyrelser har sedan inventerat och följt upp olika arter och organismgrupper i skog. Skogar av olika typer inom Natura 2000 kommer framöver att följas upp med en speciell metodik som är tänkt att ge resultat på såväl biogeografisk nivå som i den enskilda skogen.

Dagen tog så småningom slut och yra av den tidiga våren gick deltagarna ut i solskenet för att åka hem eller söka upp något hotell. Ett nytt seminarium skulle gå av stapeln följande dag och några skulle delta även i detta.

Själv var jag på väg hem till Sörmland men tänkte ta en omväg till tunnelbanestationen Karlaplan via den väg som går förbi TV-huset. GPS:en sattes på, penna och anteckningsblock plockades fram, och jag noterade allt jag såg växa på vägen från Naturvårdsverkets port. Jag hamnade småningom vid TV-husets vägg och där mötte mig en syn jag sent ska glömma. Det kunde

väl ändå inte vara möjligt! Framför mig stod nämligen hundratal och åter hundratal, delvis blommande stjälkar av hällebräcka, *Saxifraga osloënsis*. Ståndorten var en kullerstensramp, uppbyggd som prydnad(?) mot TV-husets vägg. Mellan stenarna fanns ett tunt gruslager. Även om jag väl kände till arten blev jag tvungen att ta hem ett par exemplar för att kontrollera att det inte rörde sig om någon, för mig obekant, närstående odlad art som här sågts in som prydnadsväxt. När så inte visade sig vara fallet lade jag in exemplaren i växtpressen som belägg.

Arten är, såsom medlem i habitatdirektivets lista på skyddsvärda arter inom EU, visserligen nationellt fridlyst, men Artdatabanken har till Naturvårdsverket lämnat ett förslag till undantag för arten om att det skall vara tillåtet att ta belägg av hällebräcka för att kunna säkra en bestämning. Beståndet vid Gärdet visade sig dessutom vara mycket stort. Min hastiga räkning stannade vid "minst ett par hundra ex".

Joakim Ekman besökte lokalen dagen därpå och kunde konstatera att det fanns minst 500 ex., något som Mats Gothnier, ÅGP-koordinator i Stockholms län, också kunde bekräfta vid sitt besök. Senare i veckan var även Anders Svenson på plats och gjorde då en mer noggrann undersökning som visade att beståndet uppgick till minst 7 000 ex.

Miljöbild från lokalen vid TV-huset.
Foto: Mats Gothnier

De växte inte bara vid rampen utan även vid TV-husets vägg och på något annat ställe i närheten.

Hällebräckan har i Sverige ett begränsat förekomstområde, från Dalsland till norra Uppland. Den är dessutom endemisk och förekommer inte söder eller norr om detta bälte. Arten anses ha uppstått genom korsning mellan den ettåriga grusbräckan och den betydligt kraftigare klippbräckan, som numera bara finns i fjälltrakterna. Räknat från Stockholm förekommer hällebräckan närmast i de norra delarna av Norrtälje kommun, i Edebo, Vaddö och Häverö socknar. Västerut finns den närmast i Katrineholmstrakten.

En mycket intressant fråga är hur arten kommit till Östermalm. Den är inte känd från tätortsmiljöer över huvud taget och det är sannolikt att den på något sätt, direkt eller indirekt, kommit in med människan. Ett alternativ är att frön följt med gruset som lagts mellan stenarna eller möjligen med kullerstenarna.

Arten växer normalt på kalkhällar och aldrig i grustäkter. Kanske hade lastbilen kört något annat än grus vid en tidigare lastning. Ett annat alternativ är att någon botaniskt intresserad person samlat frön från någon känd lokal och på försök sått in arten vid TV-huset. Detta verkar dock ganska osannolikt eftersom det är så få som känner till arten.

Hur som helst är förekomsten inne i Stockholm av denna kalkälskande endem mycket anmärkningsvärd. Beståndets skyddsstatus är en delikat fråga för naturvårdare och politiker. Skall ett bestånd av en EU-art i ruderatmiljö betraktas som lika skyddsvärt? Hur skall gatukontoret i Stockholm agera vid skötseln av gatumiljön? Behöver det sättas upp någon informationsskylt? Och inte minst - behöver vi vidta åtgärder för att långsiktigt bevara beståndet,

som med sina 7 000 exemplar är ett av landets, och därigenom världens, största?

Fyndet understryker två saker som jag här skulle vilja ha sagda. Det ena är att Stockholm som växtmiljö aldrig upphör att förvåna. Det andra är att i växtvärlden ingenting är omöjligt. Om turen är framme kan man hitta nästan vilken art som helst, nästan var som helst och när som helst! Därför lönar det sig att alltid ha ögonen öppna, även på platser där man inte tror att det går att göra några fynd.

Hällebräcka och rättgift.
Foto: Mats Gothnier

Gisselfibbla, sällsynt fibbla som har landets rikaste förekomst i Uppland

ANDERS SVENSON

Fibblorna är en formrik grupp av växter som ofta vållar bestämningsproblem. De som tillhör släktet *Pilosella*, stångfibblor, är relativt få till antalet och numera möjliga att artbestämma genom att gruppen behandlats i Tyler (2001). En av fibblorna som påträffades i samband med inventeringen av Upplands flora avvek från kvastfibblor, *P. cymosa* genom sina få men jämförelsevis stora blomkorgar, samt korta och från basen förgrenade stjälkar. Dessa kännetecknen tillsammans med fördelningen av stjärnhår och glandelhår på blad och stjälek ledde till arten gisselfibbla, *P. flagellaris*. Gisselfibblan påträffades 1995 i Norrsunda socken, Sigtuna kommun, där den växte i

grässvålen längs vägen vid infarten till skolgården vid den nu nedlagda Norrsunda skola ett stycke väster om kyrkan. Senare har gräsytan klippts varje år och det är därför osäkert om fibblan finns kvar på platsen. Glädjande nog återupptäcktes arten några hundra meter österut, på andra sidan motorvägen. I en vallåker på torr sandig mark norr om Åshusby förekommer gisselfibbla, de tre senaste åren i minst ett tusental inom en yta på ca 50 x 50 m². Koordinaten för lokalen är X6610260 Y1618260 (± 10 m).

Det aktuella fyndet är det ena av landets nuvarande två och den ojämförligt rikaste förekomsten. Arten har ytterligare en lokal i Sverige, nämligen i Lund, där hela beståndet ryms inom en kvadratmeter (Tyler m.fl. 2007).

Tidigare uppländska fynd har gjorts inne i Uppsala, i och kring Botaniska trädgården, i Slottsbacken, på kyrkogården och i ett gammalt stenbrott i Lassbybackar (Almquist 1965). Senaste uppgiften är från 1946, men den upptäcktes redan cirka hundra år tidigare, 1852, vilket var det första fyndet i landet (Hylander 1970).

Fibblespecialisten Torbjörn Tyler och sällskapets sekreterare Kerstin Frostberg i ett hav av gisselfibbla.

Foto Anders Svenson 2006

Almquist anser att arten är förvildad och sporadisk och att den knappast ens var naturaliserad på Uppsalalokalerna. Hur gisselfibbla har kommit in på Norrsundalokalerna är inte lätt att inse. Botaniska Trädgården tycks vara upphov till de äldre förekomsterna i Uppsala, men spridning från Uppsala till Norrsunda är inte särskilt sannolik. Lundabeståndet anses ha kommit in med gräsfrön. Möjligen kan införsel med gräsfrön eller vallväxtfrön vara ursprunget till den nuvarande förekomsten i Uppland.

Även om gisselfibblans utseende är typiskt och avvikande från såväl de lågvuxna arterna grå- och revfibbla som mer högväxta kvastfibblor är arten troligen lätt att förbise. Titta därför litet närmare på junibloomman- de stångfibblor, som är grenade långt ned,

har stora blomkorgar och växer i gräsmattor eller andra kulturpräglade miljöer.

Referenser

- Almquist E. 1965: *Flora upsaliensis. Uppsalatraktens växter*. Almquist & Wiksell, Uppsala.
- Hylander N. 1970: *Prima loca plantarum vascularium Sueciae. Plantae subspontaneae vel in tempore recentiore adventitiae*. Svensk Bot. Tidskr. Supplement 64.
- Tyler T. 2001: *Förslag till ny taxonomisk indelning av stångfibblorna (Pilosella) i Norden*. Svensk Bot. Tidskr. 95:39-67.
- Tyler T., Olsson K-A., Johansson H., Sonesson M. 2007: *Floran i Skåne. Arterna och deras utbredning*. Lunds Botaniska Förening, Lund.

Gisselfibbla på lokalen norr om Åshusby.
Foto: Håkan Andersson 2007

Fingersvamp eller taggsvamp? Nä detta var något helt annat.

KLAS JAEDERFELDT

En dag i februari fick jag ett paket av Karl Gustav Nilsson i Närke. Han brukade sända paket till mej på museet några gånger varje år. Det var så kul att få dem, många gånger kunde man finna ganska roliga saker i dem.

Något som utmärker Karl Gustav från andra svampleverantörer, är att han förpackar svamparna så noga så att inget ska gå sönder under transporten. Det är något för andra att ta efter, fast städerskan blev nog inte så glad över min proppfulla papperskorg.

Denna sändning innehöll som vanligt en del smått och gott, men något fick mej att vakna upp ur min slentrian. Det var en björkticka, *Piptoporus betulinus*, som var alldeles långhårigt luddig och vit på porytan. Jag kände någonstans långt inne i hjärnan i mitt minnesförråd bland gamla svampar, att detta var något som jag borde kunna.

En titt i mikroskopet berättade att om det var en svamp så var det en art av vad vi kallar imperfekta svampar. Det är svampar som förökar sig asexuellt, d.v.s. de knoppar av en bit av sig själva och sprids sedan på olika sätt, ungefär som när min hustru stjal skott av blommor.

Efter cirka två timmars letande i böcker hittade jag en handbok om småsvampar (Ellis & Ellis 1989) med något som eventuellt kunde stämma med Karl Gustavs exemplar. Boken är bra att konsultera om man vet vad det är för substrat en viss svamp växer på. Svampen saknar svenskt namn och heter på latin *Tilachlidium brachiatum*.

Jag tog mej till de skåp där vi förvarar de imperfekta svamparna och tog fram ett omslag, öppnade det, och såg till min förvåning att det översta belägget var från Stora Alsjön i Sjundaskogen i Vårdinge socken och att det var Michael Krikorev som samlat in den. Dessutom såg jag att det var jag som hade bestämt den åt honom. Det var länge sedan så jag hade väl rätt att glömma. Svampen hittades 8.10.1994.

På Riksmuseet har vi inte alltför många insamlingar av arten. Den är insamlad totalt nio gånger, men jag tror att den måste vara vanligare än så.

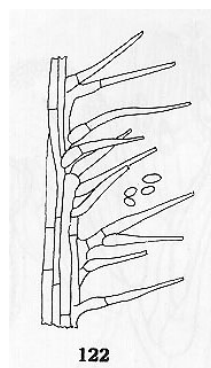
Nu när ni sett foto och lärt er hur svampen ser ut – gå ut och leta efter den! Och rapportera gärna dina fynd till författaren!

Lokaler

Västergötland, Sörby socken, 1,2 km V om kyrkan 2.2.1985 på grönmussling, *Panellus serotinus* leg. Åke Strid

Södermanland, Vårdinge socken, St. Alsjön 8.10.1994 på gammal svamp leg. Michael Krikorev det. Klas Jaederfeldt

Närke, Snavlunda socken, Kattgullsberget 25.8.2003 på björkticka, *Piptoporus betulinus* Karl Gustav Nilsson det. Klas Jaederfeldt

Tilachlidium brachiatum
Foto: Artikelförfattaren.

Trädtoomat, *Solanum betaceum*, funnen i Uppland

JOAKIM EKMAN

Att gå igenom gamla belägg är alltid spännande och man vet aldrig vad som döljs i buntarna. Det var när jag gick igenom en del belägg samlade 1997 på Löttippen i Uppland som jag hittade en insamling på en vid fyndtillfället obestämd växt. Belägget är en trädtoomat *Solanum betaceum*. Arten är ny för Uppland och sannolikt är det även svenskt primärfynd. Det tidigare första svenska fyndet är från Skåne 1998. Den har dykt upp på några få tippar i södra Sverige sedan dess.

Trädtoomat är en buske eller litet träd, som ibland förts till ett eget släkte, *Cyphomandra betacea*. Denna art härstam-

mar från Anderna i Sydamerika och är numera vida spridd i odling i många tropiska och subtropiska länder. Frukten äts rå eller pressas till juice. Den kan även användas till marmelad. I Sverige säljs den bland annat under namnet tamarillos (Engstrand 1980, Sandhall & Swenson 2000).

Även små plantor av trädtoomat är karakteristiska på grund av sin bladform, hårlighet och framför allt i levande skick med sin fräna och lite syrliga doft om man gnuggar bladen.

Det uppländska fyndet

Uppland, Kårsta sn, Löttippen, i röttslam på soptipp, 1 ex, 7 sept 1997, Joakim Ekman & Gabriel Ekman (S); se figur.

Tidigare svenska fynd

Skåne, Malmö/Burlöv sn, Spillepengens avfallsanläggning, 1998, Bengt Nilsson & Åke Svensson (Bengt Nilsson muntl medd). Skåne, Norra Åsum sn, Hörlovstippen, 2000, Bengt Nilsson & Åke Svensson (LD). Skåne, Vankiva sn, Vankivatippen, 2000, Bengt Nilsson & Åke Svensson (LD) samt 1 ex 2005, Erik Ljungstrand m fl (privat belägg).

Skåne, Sankt Olof sn, Måsalycke avfallsanläggning, 2006, Bengt Nilsson & Åke Svensson (Bengt Nilsson muntl medd).

Blekinge, Rödeby sn, Bubbetorps avfallsanläggning, 2001, Bengt Nilsson (LD).

Småland, Kalmar län, Ljungby sn, Moskogens avfallsanläggning, 2004, Bengt Nilsson, Åke Svensson & Charlotte

Wigermo (S).

Öland, Kastlösa sn, Kastlösa sopstation, 1 ex på bar jord, 2000, Joakim Ekman & Gabriel Ekman (belägg, Ekman & Ekman 2001).

Södermanland, Kloster sn, Lilla Nyby avfallsanläggning (Eskilstunatippen), 6 små ex, 2005, Erik Ljungstrand & Eva-Lena Hernod (privat belägg).

Dessutom funnen på Åland, Jomala, Svinryggen deponi (vid Ödanböle, ca 2 km N Gottby), 1 ex i hushållssopor, 2000, Joakim Ekman & Gabriel Ekman (belägg, Ekman & Ekman 2001).

Ett varmt tack till Erik Ljungstrand, Bengt Nilsson och Lennart Stenberg för uppgifter om tidigare fynd.

Referenser

Ekman, J. & Ekman, G. 2001: *Trädmat, Solanum betaceum – ny för Öland*. Krutbrännaren 10: 46-47.

Engstrand, L. 1980: *Trädmat (Cyphomandra betacea)*. Svensk Bot. Tidskr. 76: 419-422.

Sandhall, Å. & Swenson, U. 2000: *Växter från varma länder. Kanarieöarna, Madeira och Medelhavsområdet*. Interpublishing. Stockholm.

Ungplanta av *Solanum betaceum*, trädmat från Löttippen
Foton: Joakim Ekman

Några märkliga växtfynd i Sörmland

LENNART KARLÉN

Det lönar sig att ha ögonen öppna varhelst man befinner sig. Överallt där vi går kan oväntade växter dyka upp, ofta tillfälligt men ibland mer varaktigt. Följande växtfynd är exempel på detta.

Strandbräsmå, *Cardamine parviflora*, som ogrås

På väg till bilen efter ett besök i ett möbelvaruhus fick jag plötsligt ögonen på en liten och spåd bräsmå. Den växte ensam som ogrås i en stor trålåda med planterade buskar på parkeringsplatsen. Jag tog hem den för kontroll och det var ingen tvekan om att det var ett exemplar av strandbräsmå. Jag har aldrig hört talas om strandbräsmå som ogrås, men då arten har en långlivad fröbank som aktiveras på nyblottad fuktig jord skulle den nog kunna bli det.

Fynddata: Sörmland, Huddinge socken, Vårby allé 53 vid OBS möbelvaruhus, i buskplantering, 2000.

Skogsbräsmå, *Cardamine flexuosa*, som inomhusogrås

Under många år, nästan så länge jag minns, har det i blomkrukorna hemma funnits en liten bräsmå som ogrås. Den blir högst 5 cm hög och blommar villigt med pyttesmå vita blommor. När skidorna mögnar kastas de små kolabruna fröna till nya blomkrukor på fönsterbrådan och på så sätt håller den sig kvar år efter år. Jag tog för givet att det är en främmande art som inte finns i våra floror. När jag sent omsider lämnade in ett belägg till Riksmuseet bestämdes

den av Thomas Karlsson till skogsbräsmå. Hur har den kommit in i mitt hem? Finns den likt bergbräsmå spridd som ogråsform i någon del av Europa eller har den kommit med fröbanken från en jordtåkt som förädlats till blomjord?

Fynddata: Sörmland, Överjärna socken Järna, Rödsippsstigen, ogrås i blomkrukor inomhus sedan minst 20 år.

Pilgrimsveronika, *Veronica peregrina* var. *peregrina*, ännu ett fynd

Jag var en dag i mitten av maj 2007 vid Norrlöts handelstrådgård i Ytterenhörna socken för att handla växter till mina blomkrukor ute. Jag var tidigt ute den dagen, så växthusen hade inte öppnat ännu. Som vanligt sökte mina ögon av marken där jag gick och försökte att identifiera allt jag såg. Där fanns bergbräsmå *Cardamine hirsuta* i frö tillsammans med den spektakulära lungmossan *Marchantia polymorpha* med sina palmlika hongrenar. Några exemplar av knippav (*Cerastium glomeratum*) stod vid en växthusvägg. Där fanns även blommande våtarv och alldeles intill ett antal ganska outvecklade plantor som först såg ut som fältveronika, men bladen var för smala och mera lika våtarvens. En antydning till blomställning lik fältveronikans fanns på de största exemplaren. Jag tog naturligtvis hem det största och satte det i ett glas med jord i köksfönstret. Efter någon vecka visade sig små vita blommor, men jag såg dem aldrig utslagna, och efter ytterligare några dagar bekräftade de kala, hjärtlika frukterna att det var det jag

misstänkte, nämligen pilgrimsveronika! De här plantorna växte på en gång mellan växthuset nära entrén och borde därför vara frösådda på platsen. Pilgrimsveronikan har kanske funnits här länge.

Någon tid senare, den 30 maj, besökte vi Norrlöt igen och nu kontrollerade jag pilgrimsveronikan. Mer än 60 exemplar blommade fint i huvudbeståndet och den fanns på ett par olika platser vid växthuset. Det största exemplaret var grenat från basen och hade redan välutvecklade frukter, de övriga var ogrenade. Nu såg jag även tydligt att de nedersta bladen var bredare och skaftade och liksom den nedre delen av stjälken rödanlupna.

Pilgrimsveronikan är troligen sällsynt, men om man låter ögonen botanisera även när man är ute i andra ärenden kan man hitta små korn.

Fynddata: Sörmland, Ytterenhörna, Norrlöts handelsträdgård, på gångar nära entrén till växthuset 2007. Belägg kommer att överlämnas till Riksmuseet.

Sankt Pers nycklar, *Orchis mascula*, på en ny lokal

Vid rekognosering av det blivande naturreservatet Kalkberget vid Egelsvik på Mörkö våren 2006 hittade vår kommunekolog Bo Ljungberg några långt framskridna exem-

plar av Sankt Pers nycklar. Eftersom arten tidigare bara var känd från en lokal i Södertälje kommun kontaktade han mig. Några dagar senare besökte vi lokalen på Mörkö gemensamt och då såg vi arten på två ställen. Sankt Pers nycklar växte på toppen av Kalkbergets sydvästra ände i grunda jordfyllda sänkor och skrevor, de flesta exemplaren på skuggsidan. Tidigare har Adam och Eva, *Dactylorhiza sambucina*, setts på denna lokal, men den kunde vi inte hitta. Den tycks vara utrotad, om än kanske tillfälligt, av vildsvin, vilka gärna förtär de näringsrika knölnarna.

Den 14 maj 2007 besökte jag Kalkberget åter i samband med att jag kontrollerade kända lokaler för Adam och Eva. Den arten hittade jag inte heller nu, men väl 23 blommande exemplar av Sankt Pers nycklar.

Sörmlands flora (Rydberg & Wanntorp 2001) berättar att Sankt Pers nycklar har ökat starkt i Sörmlands kustland under 1900-talet och förutspår att den kommer att hittas i flera kalkområden där. Nu har det blivit en sanning.

Fynddata: Sörmland, Mörkö socken, Egelsvik, Kalkberget, på kalkhällmark 2006.

Referenser

Rydberg, H. & Wanntorp, H.-E. 2001: Sörmlands Flora. Botaniska Sällskapet i Stockholm.

Ytterligare ett fynd?

Under en promenad vid Tullingesjön i slutet av april stötte jag vid en bäck på följande skapelse. Efter närmare undersökning bestämde jag den till *Papyrus palustris* ssp. *cultorum* (Fabricius), alltså en kvarglömd pappersgirland efter något firande. Förslag till svenskt namn skickas till daphne@bsis.org. F.ö. fanns det mängder av vätteros i ett hässle i närheten, över 800 blomstjälkar!

Staffan Kihl

Toppjungfrulin i södra Uppsala län

KERSTIN FROSTBERG

Vissa växter får man ett speciellt förhållande till. För mig är toppjungfrulin, *Polygala comosa*, en sådan art. Vad skälet är kan jag däremot inte förklara. Men jag har ett tydligt minne av att jag som nybliven upplänning 1980 läste en artikel i SBT om toppjungfrulin som en art på väg ut ur vår flora. Antagligen insåg jag att här var en art som det kunde löna sig att titta efter även i trakten av Tierp där jag då bodde. Ett botaniskt eldorado tyckte jag efter att ha tillbringat årtionden i skånsk urbergsbygd. Det här var före min aktiva botanisttid men jag hade kvar minnet av artikeln och så, en solig junidag när jag av någon anledning råkade stanna bilen på en onödiggjord liten vägstump vid västra utfarten från Örbyhus mot bruksvägen, så lyste det rosa i vägrenen! Jag hade hittat den. Eftersom växten inte var rödlistad på den tiden tog jag ett belägg som fortfarande ligger kvar i min Lid.

Nästa möte med växten skedde inte förrän Upplandsinventeringen startat. Redan första säsongen, 1992, fann jag en rik förekomst i en vägslänt på Killingehalvön i västra delen av Sigtuna kommun. Trots mina farhågor att ägaren till den nybyggda villan alldeles intill skulle spoliera växtplatsen på något vis fanns den kvar i riklig mängd sommaren 2005. Här trivdes den bra i den varma slänten där erosionen regelmässigt skapat luckor i växttäcket. Dock kan man undra varför den inte sprider sig – för ögat ser slänten likadan ut en mycket längre sträcka än den där toppjungfrulinet vistas.

Senare har jag under inventeringen hittat några ytterligare lokaler, flertalet i Stockholms län där jag mestadels inventerat. När den hamnade i kategori VU (sårbar) på rödlistan 2005 (Gärdenfors 2005) och åtskilliga fynd under upplandsinventeringen av allt att döma inte återbesökts på åtskilliga år,

kom jag som ansvarig för florainventeringen i Uppsala län i somras på idén att åtminstone försöka kolla så många kända lokaler som möjligt av den i Trögden. Trögden är den stora halvön mellan Bålsta och Enköping. Vad jag förstår är det inte så många som botaniserat i denna del av landskapet på senare tid, och det är heller inte så långt att åka dit från Sigtuna. I Trögden finns både betesdjur och åkerbruk kvar i ganska stor omfattning, så jag hoppades på

ett bra utbyte av mina ansträngningar. Jordbruket hade omstrukturerats till en viss del, bland annat har hästarna numera övertagit de flesta betesmarker.

Jag älskar själv betande djur så länge vi befinner oss på olika sidor om stängslet. Den första lokalen jag tänkte besöka ligger i nordöstra hörnet av Trögden, i Löts socken, där åkrarna är stora och vägarna smala utan parkeringsmöjligheter. Jag traskade en bra bit på en liten väg, förbi ett lysande bestånd av vårkorsört, och längs en åker där jag vadade i vårkärvfröets skira fruktställningar. Slutligen och ganska svettig hittade jag den tilltänkta hagen. Tyvärr hade den kopplats samman med en vall där det var en riklig förekomst av kossor. Här blev jag rätt betänksam, för att inte säga skraj. Jag kröp i alla fall under stängslet på baksidan av en kulle utom synhåll för flocken. Mer eller mindre krypande försökte jag hitta toppjungfrulinet. Markerna såg helt rätt ut, men de enda jungfrulinplanter jag fann hade korta klasar av stora lysande blå blommor. Så det blev ingen utdelning trots min möda. Kanhända hade kreaturen trampat sönder eventuella plantor av toppjungfrulin. Marken var nämligen rejält sliten just i de sydvända sluttningar som är artens älsklingstillhåll. Det var ju i så fall litet snopet eftersom lokalen såg så lämplig ut. Skulle det bli likadant i fortsättningen?

Jag fortsatte till en annan lokal i Villberga socken, lämnade bilen på kyrkans parkering, och gick längs landsvägen, där jag plötsligt fick syn på ett litet antal plantor av toppjungfrulin i den glesbevuxna väglänten. Det var en ny förekomst om än liten. Jag hittade den kända lokalen

några hundra meter längre bort och det kan väl hända att någon flitig myra har tassat iväg med ett frö längs vägen eller fastnat i en skosula. På denna lokal växte massor av toppjungfrulin i ett par färgnyanser, rosa och svagt blå, på slät mark i en betad hage. Nya villor i närheten antyder dock att området, som ligger nära Grillby, kan bli utsatt för kolonisation. Arter som gillar soliga randzoner hotas helt klart av all ny bebyggelse som fullkomligt exploderar inom pendlingsavstånd från större städer. Vi har ju det gemensamt med stora delar av växtriket att vi gillar sol och värme. Och inte tror jag att kommunernas bygglovshantering innefattar överväganden om botaniska spridningskorridorer.

På nästa ställe, en hästbetad hage, klafsade jag igenom ett källkärr, upptäckte och fotade en av Upplands mycket få källörtsförekomster i inlandet och gick i land mitt i en väldig matta av ljusblått toppjungfrulin. Jag ställde in kameran och planerade att efter fotografering räkna plantor. Men då – klippetiklopp och galopp, tjogtals av hästar i full fart rakt emot mig! Ett tigersprång inåt hagen och högg ryggsäcken. När jag med den och kameran i behåll lyckades vända

och sedan från fem meters håll dyka under en taggtråd 30 cm över marken får det nog betecknas som action av det mer dramatiska slaget. Kanske överdriver jag en aning. Tack vare incidenten råkade jag på min påtvingade omväg från lokalen påträffa en skräphög som de brukar se ut med gamla halmbalar och uttjänta redskap, där jag fann en annan art att bli glad av, nämligen odört.

Så här fortsatte jag de närmaste veckorna – så snart det fanns ett par timmars lucka i programmet stack jag ut. Jag besökte flertalet lokaler i Trögden, med varierande lycka, blev fundersam på artbestämningen ännu någon gång. Jag hade tur att träffa på mannen som brukar skjutsa Gunnar Eriksson med båt till öarna och som jag tidigare träffat vid besök på Bastlagnö. Han visade mig en tynande och från huvuddelen av Trögdenförekomsterna rätt isolerad lokal långt söderut på halvön. Generellt var det svårt att bli av med bilen och bland annat av det skälet hoppade jag över några lokaler. Senare beslöt jag att flytta uppmärksamheten norröver, till Hjälstatrakten. Även här varierade lyckan. Några lokaler som uppgivits ha ett fåtal exemplar var nu förvandlade till oigenkännlighet. Jag tillät mig till och

med att betvivla några av de gamla uppgifterna. Men när jag sedan på Biskops-Arnö i Övergrans socken besökte den ena av mina egna två lokaler från 1990-talet gjorde jag samma reflexion – hur KAN det någonsin ha vuxit toppjungfrulin här? På den lokalen är det förmodligen spridning av gödsel och/eller herbicider från åkern intill som gjort att kraftiga och saftiga triviala gräs nu fullkomligt dominerar och bland annat förtryckt den ludna johannesört som förra gången fanns i mängd, nu bara fåtalig.

Jag avslutade 2007 års säsong med några besök i Länna och några socknar norr, väster och sydväst om Uppsala. I Länna växer toppjungfrulin i ett sandtag, för ovanlighetens skull högt på sluttningen och även ovan kanten, mycket riklig, i rosa och ljus blå färger. Plantor med flera tiotal, av solen vackert lysande stjälkar gonar sig i backen som röda sjöstjärnor. Arten har nämligen en benägenhet att få röda stjälkbaser och (vingar över frukterna) där den ljusexponeras kraftigt.

Så småningom lär man sig leta mer effektivt. Precis som Per Sigurd Lindberg beskriver finns arten i princip aldrig på de torraste ställena. I typiska fall växer den på den nedersta tredjedelen av en sluttning eller i magra örtrika backar, runt nederkanten av en kulle osv. Lindberg noterar också att den sällan finns ”inne i” betesmark, och det är en iakttagelse som jag instämmer med. Lokalen, där jag mötte hästflocken, är typisk (och det var väl tur för mig). Dikesslänter är en annan omtyckt växtplats, gärna om det finns mossor i markskiktet. När den växer i randzoner mot åkermark som läggs i träda passar den ibland på att slå upp nästan marktäckande

över åtskilliga kvadratmeter, som till exempel i Dalby, Skuttunge. Med få undantag sluttar lokalerna för toppjungfrulin nästan rakt mot söder.

Enligt Rydberg & Wanntorp (2001) har arten i Sverige gått tillbaka sedan frötillförsel från andra europeiska länder upphört under 1900-talet. Tydligt har den begränsad för- måga till spridning och etablering. Om man jämför med landskapsfloran för Skåne, Västergötland och Sörmland (Tyler m.fl. 2007, Bertilsson m.fl. 2002 och Rydberg & Wanntorp 2001) har arten totalt ca 25 aktu- ella förekomster och enligt Genberg (1977) är 11 lokaler rapporterade från Östergötland. Det verkar med andra ord vara i Uppland som arten alltså har sina största förekomster på det svenska fastlan- det.

Och hur blev totalresultatet? Hur är för- utsättningarna för arten idag, omkring 30 år efter Per Sigurd Lindbergs undersökning? Självklart är den här odyssen i en begränsad del av det ännu åkerbrukspräglade upp- ländska landskapet inte helt representativ. Igenväxning och ändrad markanvändning påverkar givetvis för- utsättningarna för överlevnad, men i be- tade marker finns den oftast kvar. På någon lokal har den uppen- barligen ökat, för- modligen till följd av röjning. De individri- ka förekomsterna på vissa trädor är natur- ligtvis tillfälliga, men det ser ut som om livskraftiga reserver finns kvar i naturlig mark intill. Att leva i diken är naturligtvis riskabelt, men så

länge diken löper längs smärre körvägar kan nog arten klamra sig fast. Effekterna av en rejäl skrapning av dikesslänterna och dagens modell för slätter (onödig i dessa miljöer) skulle däremot kunna bli tragiska.

På några lokaler har jag också funderat på om artbestämningen från början varit korrekt eftersom det funnits rikligt med klarblått jungfrulin, mer eller mindre stor- blommigt (jag har själv aldrig sett något otvetydigt toppjungfrulin i den färgen). Troligast är väl dock att arten försvunnit på dessa lokaler.

Jag har lagt in resultaten för de olika lokalerna i Artportalen

Referenser

- Bertilsson, A. M.fl. 2002: *Västergötlands flora*. Lund.
- Genberg, E. 1977: *Östergötlands flora*. Lund
- Lindberg, P. S: *Toppjungfrulin, Polygala comosa, en växt på tillbakagång, SBT 74*, häfte 3 1980.
- Tyler, T. m.fl. (red.) 2007: *Floran i Skåne. Arterna och deras utbredning*. Lund.

Foto samtliga bilder i artikeln: Kerstin Frostberg

Svampresan till Litauen

KLAS JAEDERFELDT

Jag blev uppringd av en som kallade sig Åke, funderade ett tag på vem det kunde vara, kopplade sedan att det fanns en sådan som hade ett TV-program för en massa år sedan tillsammans med en norska och en som hette Järrel.

Vad kunde han vilja mej? Jo han hade en resebyrå som arrangerade svampresor till Litauen. De var jättebilliga, sade han. Jag tackade och sade att jag måste fundera ett tag. En trasig höft gör att man kanske inte tycker att resa är det roligaste. Jag pratade med frugan och vi beslöt oss för att chansa på att åka med. Men när vi anmälde oss, fanns inga billiga resor kvar, utan vi skulle bli tvungna att bo på hotell i stället för gästgivargård. Men vi tog det i alla fall. Sedan följde en tid när vi kände oss lurade på de pengar vi hade sänt in. Arrangörerna skulle

stå på Skavsta flygplats och dela ut biljetter. Vad vi än frågade om blev det otydliga svar, så vi fick inte reda på vilka som skulle åka, om det fanns något avbeställningsskydd etcetera.

Dagen för avfärd var inne, och på Skavsta flygplats utanför Nyköping hittade vi de andra resenärerna, av vilka de flesta var svampkonsulenter, Åke dök också upp och ordnade så att vi kom iväg.

Vi landade i Kaunas och där mötte oss våra lokala guider Jan och Vaida. Jan var en skåning av bredaste sort, Vaida litauiska och båda var jättetrevliga människor. Vi blev inlastade i en minibuss för avfärd till Vilnius med ett stopp för att äta en försenad lunch. På vägen berättade Jan vad vi hade framför oss. Det var ett späckat program och den mesta tiden skulle vi vara i Dzukijos nationalpark.

I Vilnius blev vi guidade av en svenskspråkig kvinna om stadens sevärdheter. Sedan åkte vi buss till ett ställe där vi intog en middag, för att slutligen hamna vid vårt natthärbärge.

Dagen därpå for vi ut i svampskogarna. Vi fick med oss en trevlig guide med ett namn som knappt går att uttala - Mindaugas Lapele. Han var botanist men inte mykolog. Den första skogen vi besökte var trevlig. Jag gillade mest dess vedväxande

Diplomitoporus flavescens, gulporig ticka.
Foto: Klas Jaederfeldt

svampar, medan de övriga i gänget mest plockade matsvamp till sina svamptorkar. Roligast i denna skog tyckte jag var stor tratticka, *Polyporus badius*, en i Sverige rödlistad art.

Efter detta skulle vi åka till våra guiders sommarhus. Där bjöds på den värsta hembrända dryck jag någonsin förtärt, tillsammans med en jättegod tilltuggskorv. Vi fick höra att nästan alla i Litauen dricker detta hembrända, trots att det är förbjudet enligt lag.

På eftermiddagen blev vi körda till en tallskog, där det var dåligt med svampar, Men! Plötsligt vände jag på en klen låga och där satt den, *Diplomitoporus flavescens*, gulporig ticka - en svamp som nog bara är sedd på ett fåtal platser i Sverige. Vilken lycka, denna art hade jag aldrig tidigare sett i fält! Lite senare hittade jag även en hattbildande fruktkropp av gulporig ticka, och även några exemplar av tallgråticka, *Boletopsis grisea*.

Dagen efter var vi på några lokaler runt en mosse. Mossen ansågs fin, kanske för att det fanns tranbär på den, men vadå, de flesta av oss hade nog sett sådana mossar förut. Vi hittade heller inga märkvärdiga svampar, förutom gulporig ticka, som även fanns här.

Dagen avslutades på en pub med rekordlåga priser på öl och konjak.

Nästa dag var det svamptävling. Redan 5:50 drog bussen iväg till byn Zuirai, som bestod av några få hus, och här skulle tävlingen äga rum.

Vi anmälde två 4-mannalag, men jag som var lite trasig i höften fick inte vara med annat än som observatör. En och annan svamp fuskade jag nog ner i de andras korvar.

I tävlingen deltog ett 50-tal fyramannalag. Vi stod där i mörkret och funderade på hur vi skulle hitta svamp utan ficklampa.

Många av lagen var utklädda till svampar på något vis.

En söt kvinna i folkdräkt gick omkring och bjöd på hembränt. Det smakade fan, men man vaknade. Så småningom kom gryningen och tävlingen kunde komma igång.

Åtta arter skulle plockas och vägas. Deltagarna drog ut när startskottet ljöd och det gällde att utan hänsyn plocka så mycket som möjligt. Våra lag var givetvis chanslösa. Men ytterligare några fynd av gulporig ticka gjordes. Troligtvis är denna art vanlig här.

Efter avslutad plockning åkte vi till staden Varena där det var svampfestival. Det var massor av stånd där man sålde svampprylar. Vi hade hjälpt till att göra en svamputställning åt vår guide. Hon visade vad litauerna åt och vad de "tokiga svenskarna åt" och det verkade vara uppskattat.

I prisutdelningen fick de bästa lagen pris, men även våra två lag fick pris för naturhänsyn. Kanske ville man vara rädd om sina turister.

Sedan hamnade vi på en ny matkrog. Det verkade som om arrangörerna tyckte att vi skulle äta så mycket som möjligt av de inhemska svampinläggningarna. Jag får säga att jag personligen inte gillade dessa rätter så värst mycket.

Dagen därpå skulle vi vara kulturella och bland annat besöka en krukmakare. Utanför krukmakarens bod hittade Per-Axel Karlsson en sopp som han ville ha till bronssopp, men det skulle istället vara den av oss okända arten *Boletus aureus*. Det blev lite prat om den i bussen. Jag tyckte nog, kanske felaktigt, att den mer såg ut som en brun-sopp.

Vi besökte statyparken, där alla gamla sovjetiska statyer har samlats på ett ställe. Det kanske inte var så roligt men jag hittade i alla fall en fin grupp med gyllenskipling, *Phaeolepiota aurea*, till min kommande bok.

På kvällen var vi bjudna på fest i byn Marcinkonys i nationalparken. Det blev massor av mat, speciellt svamprätter och så

mycket hembränt man ville ha. Det var uppträdande av lokala danserskor och sångerskor och vi fick även delta i danserna. Trötta, och en del av oss salongsberusade, kördes vi till hotellet för en natts sömn före

hemresan.

Omdömet om resan var att de svenska arrangörerna hade mycket i övrigt att önska, medan de som tog hand om oss i Litauen var de trevligaste man kunde hitta.

Boletus aureus
Foto: Klas Jaederfeldt

En lokal med hållav (*Menegazzia terebrata*) i Sörmland

BO KARLSSON

Under 1890-talet bodde botanisten Gustav Malme i Brännkärr i Stora Malms socken. Han har efterlämnat en del fynduppgifter av främst kärlväxter. Dessutom hade han noterat två lokaler med hållav, varav en vid Sandvik och den andra i Hårkärrsmossen nordväst om Järnbol. Fynduppgiften är troligen från 1894. Dessa har därefter varit de enda kända lokalerna för hållav i Sörmland.

Hundra år senare, i mitten av 1994-talet, åkte Rikard Sundin med flera från Uppsala

till Hårkärrsmossen för att om möjligt återfinna hållaven, vilket också lyckades. Vid samma tid inledde dåvarande Skogsvårdsstyrelsen den omfattande inventeringen av nyckelbiotoper, vilket definieras som artrika biotoper med höga naturvärden i skogsmark. En rutin utarbetades som inventerarna skulle använda för att hitta och beskriva dessa biotoper. Bland annat skulle rödlistade arter och så kallade signalarter användas som stöd vid beskrivningen av nyckelbiotoperna. Hållav är enligt rödlistan

(Gärdenfors 2000, 2005) sårbar (VU).

Undertecknad som varit anställd på Skogsvårdsstyrelsen, numera Skogsstyrelsen, sedan 1971 och Rickard Sellberg, projektanställd som nyckelbiotopinventerare, bestämde att träffas och söka upp lokalen för hållav för att lära oss att känna igen arten inför det kommande inventeringsarbetet. Vi lyckades hitta hållav och Rickard som är duktig på lavar fann även garnlav i närheten. Vi noterade även att det fanns stora mängder med blodlav på både al, glasbjörk och tall i sumpskogen. Denna erfarenhet tog vi med oss och i fortsättningen använde vi blodlav som ett tecken på att även hållav kunde vara närvarande där ovanligt stora förekomster av blodlav fanns.

Vid det fortsatta inventeringsarbetet har jag hittat nio nya lokaler med hållav, bland annat den andra lokalen vid Sandvik, som Malme beskrev redan i början av 1890-talet. Rickard Sellberg har hittat fem nya lokaler med hållav i länet under åren 1995-97. Bo Westman och Mikael Hagström har bidragit med varsin lokal. Dessutom har någon rapporterat en lokal från Åker (Lennelstorp). Alla lokalerna med hållav har registrerats som nyckelbiotoper och två av dem finns i nyinrättade naturreservat.

De flesta hållavlokalerna finns i Björkviks socken (7). I Floda finns (3), Stora Malm (2), Kila (2), Ö. Vingåker (1), V. Vingåker (1), Åker (1) och Strängnäs (1).

Som nybliven pensionär har jag numera tid över till diverse trevliga utflykter i naturen. I veckan före påsk i år när vinterns egentliga vinter inträffade med rekordkyla (-13° en natt) och snö åkte jag till Malmes gamla lokal för hållav i Hårkärrsmossen för att undersöka tillståndet för arten. När jag väl hade lokaliserat det första trädet med hållav, som lustigt nog växte på en glasbjörk, bestämde jag mig för att leta upp alla träd med hållav. Eftersom det var spårnö och för

första gången i vinter hållbar is i kärret var det ganska enkelt att dels ta sig fram torrskodd och dels hålla reda på var jag varit. Jag letade konsekvent igenom hela sumpskogen, som i den blötaste delen domineras av glasbjörk och klibbal med ett inslag av martallar. I den torrare delen dominerar tall och här finns inga förutsättningar för hållav. Totalt hittades hållav på 35 träd varav 34 på alar och en på glasbjörk. De allra flesta fynden gjordes på alar, som var klenare än 10 cm i brösthöjd. Endast ett fåtal växte på träd som var grövre än 20 cm. De flesta fynden gjordes inom knappt ett hektar i den blöta östra delen av sumpskogen. Två fynd gjordes i laggen söder därom och drygt fem i laggen i norra delen av sumpskogen.

Området visade sig även i övrigt vara rikt på lavar med en rad andra intressanta arter, bland annat ett stort inslag av blodlav och ovanligt mycket grynig blåslav.

Skogen i Hårkärrsmossen är cirka hundra år och även beståndet sydväst ut till vägen. Norr om mossen är det cirka 25-årig ungskog, åt öster är skogen omkring 50 år gammal och åt väster övergår mossen i ett mer eller mindre öppet impediment.

Det innebär att skogen i mossen och dess omgivning på Malmes tid måste ha varit bevuxen med ung plantskog, kanske med inslag av äldre träd. På något sätt har tydligen hållaven lyckats överleva under alla dessa år.

Hur miljön i de övriga lokalerna har varit historiskt och om det tidigare funnits hållav i dessa återstår att undersöka.

Referenser

- Gärdenfors, U. 2000 (red.): *Rödlistade arter i Sverige 2000*. Artdatabanken, Uppsala.
Gärdenfors, U. 2005 (red.): *Rödlistade arter i Sverige 2005*. Artdatabanken, Uppsala.

Åtgärdsprogram (ÅGP) för hotade arter i Sörmland och Uppland

ELISABET ODHULT OCH MATS GOTHNIER

Hotade arter och biotoper som behöver särskilda insatser utöver satsningar som exempelvis reservatsbildning och miljöersättningar ska få särskilda åtgärdsprogram (ÅGP). Länsstyrelserna har i uppdrag från Naturvårdsverket att ta fram och samordna arbetet med åtgärdsprogram.

ArtDatabanken hjälper Naturvårdsverket att analysera vilka arter som är i störst behov av åtgärdsprogram de närmaste åren. Fram till 2010 ska 200 program som omfattar cirka 400 arter tas fram.

I varje program listas åtgärder som bör genomföras för att gynna arterna. Alla länsstyrelser får särskilda medel för detta arbete. Programmen gäller i 5-10 år och uppdateras sedan. Målet är att arterna som omfattas av programmen ska utgå ur rödlistan eller åtminstone bli vanligare tack vare de åtgärder som genomförs för arterna.

Alla fastställda program finns att ladda

ner på Naturvårdsverkets hemsida: www.naturvardsverket.se/bokhandeln

I tabellerna nedan framgår de 30-tal program som omfattar kärlväxter, lavar, mossor, svampar och kransalger och dessutom berör "Daphnes område", dvs Stockholms, Uppsala och Södermanlands län.

Undrar du över något eller vill tipsa om fina lokaler eller åtgärder som behöver göras, kontakta oss gärna!

Kontakt

Mats Gothnier, Länsstyrelsen i Stockholms län, tfn: 08-785 49 22, e-post: mats.gothnier@ab.lst.se

Elisabet Odhult, Länsstyrelsen i Uppsala län, tfn: 018-19 52 02, e-post: elisabet.odhult@c.lst.se

Karl Ingvarson, Länsstyrelsen i Södermanlands län, tfn: 0155-26 41 41, e-post: karl.ingvarson@d.lst.se

Kärlväxter	Stockholm	Uppsala	Sörmland
<i>Brandgynnad flora</i> (mosippa, brandnäva)	X	X	X
Dvärgläsbräken	X		X
<i>Hotade natearter</i> (Spets-, band-, udd-, styv- och knölnate).	X	X	X
<i>Hotade åkerogräs</i> (Bla liten vildpersilja, klätt, kamomillkulla, taggkörvel, råglösa, spjutsporre, kalvnos, åkerranunkel etc)	X	X	X
Hällebräcka	X	X	X
Finnögontröst	X	X	X
Fältgentiana	X	X	X
Sjönajas			X
Småsvalling	X	X	X
Skaftslamkrypa			X
Ävjepilört		X	

Lavar	Stockholm	Uppsala	Sörmland
Liten havstulpanlav		X	
Strandskinnlav	X	X	
Sydlig ladv		X	

Mossor	Stockholm	Uppsala	Sörmland
Barkkvastmossa	X	X	
Brynia		X	
Hårklomossa		X	X

Svampar	Stockholm	Uppsala	Sörmland
Bombmurkla	X	X	X
Strimsporig hjorttryffel	X		X
Taggig hjorttryffel	X		
Rökpijsvamp	X	X	X
Slöjörksvamp	X	X	X
<i>Svampar i ängs- och betesmarker</i> (blårödling, fager vaxskivling, praktvaxskivling)	X	X	X
Vit stjälskröksvamp	X		X
<i>Violgubbe och fjälltaggsvampar</i> (alla rödlistade fjälltaggsvampar)	X	X	X
Jordstjärnstryffel		X	

Kransalger	Stockholm	Uppsala	Sörmland
Tuvsträse		X	
<i>Hotade kransalger i större kalkrika sjöar.</i> Stjärnslinke, trådsträse, spretsträse	X	X	X
<i>Hotade kransalger i brackvatten- och hav.</i> Ax- och raggsträse	X	X	X
<i>Slinkearter i sjöar och småvatten</i> (dvärg- späd- udd- höst- och grovlinke)	X	X	X

Upprop

Artikeln om Botaniska Sällskapetets framtid i Daphnes jubileumsnummer fick en av läsarna att reagera. Följande brev landade i februari i redaktörens brevlåda. Brevet handlar om hur lediga resurser skulle

kunna utnyttjas på ett meningsfullt sätt nu när Sörmlands och snart Upplands flora är avklarade.

Läs och begrunda.

Hej Hans!

Läste i senaste numret av Daphne din betraktelse om Stockholms botaniska sällskap och framtiden. Du skriver att många av era florainventerare i Uppland och Sörmland upplever en slags tomhet. Vad ska ni göra nu när allt är kartlagt? Sedan räknar du ju upp en massa olika saker, som naturligtvis många av era florainventerare redan kastat sig in i. Du skriver att mycket talar för att ni inte kommer att uppleva samma djupa svacka som efter den utgåvan av Stockholms-traktens växter, men man kan ändå ana att du oroar dig för att samma sak ska hända igen.

Jag tror att intresset hos många florainventerare som inte är på den nivå att de kastar sig över mera svårbestämda grupper som kryptogamer, maskrosor, dagglåpor och fibblor, faktiskt riskerar att mattas eller länkas av mot andra verksamheter. Många kanske hänger sig fullt ut med fågelskådning, som är lättsamt på fritiden. Det är uppenbart att många natur- och botanikintresserade inte ägnar sig särskilt aktivt åt naturvård,

tyvärr. Men man kan förstå att många upplever naturvården som tung, då den ofta innehåller mer möten och politik än naturupplevelser. Många botanister är ju akademiker med mentalt krävande arbetsuppgifter på kontor, då är det inte så lockande att ägna fritiden åt ännu mer möten, läsa remissvar och skriva petitioner.

En stor styrka hos floraprojekt av det slag som Botaniska Sällskapet i Stockholm bedrivit i Sörmland och Uppland är att många människor organiseras och känner att de konkret bidrar till något på kort sikt. Det blir en bok om floran i landskapet, det blir kunskap som samhället har nytta av i planering, områdesskydd och hänsynstagande. Samtidigt får man som inventerare vara ute själv eller i grupp med andra, lära sig nytt och får stimulerande naturupplevelser. Det är tyngre att driva något eget litet projekt - fåtaliga äro de botanister som likt Ingemar Herber ger sig på att göra en flora om sin egen kommun. Så varför ta risken att alla dessa botanister sprids som frön för vinden, nu när båda floraprojekten snart är avslutade? Varför inte glatt kasta er in i nästa

floraprojekt? Varför inte utvidga Sörmlands- och Upplandsbotanisternas imperium med Västmanland?

Skrivandet av Ulf Malmgrens bok Västmanlands flora avslutades 1981. Floran är till en stor del en sammanställning av tidigare insamlad kunskap. Ulf Malmgren själv ägnade 1970-talet åt att inventera delar av landskapet och fick hjälp av endast en handfull botanister. Malmgren var själv medveten om begränsningarna i materialet och noterar ibland när kartan till en viss art ger en god bild av "nutida" utbredning. Malmgrens Västmanlands flora grundar sig alltså i bästa fall på data som idag är minst 30 år gammalt. Vad har hänt sedan dess? Västmanlandsbotanister verkar det överlag vara ont om, så att en ny florainventering skulle initieras inom Västmanland får anses mindre troligt. Lars Löfgren i Arboga är fullt upptagen med att författa Närke's flora.

När ni i Sörmland och Uppland nu har finslipat en organisation för florainventering, varför då inte fortsätta er erövring och låta era gyllene botanisthorder välla in över Västmanlands gränser? Ni har ju egentligen redan börjat så smått, när ni "annekterade" socknarna Kung Karl, Säterbo och Torpa. En flora över Västmanland med er metodik skulle i ett slag möjliggöra direkta jämförelser av flora och vegetation mellan de tre

mälarlandskapen. Malmgrens Västmanlands flora ger ingen aktuell bild av dagens Västmanland. Vad har hänt med floran på 30 år? Här finns en möjlighet att jämföra floraförändringar över ett kortare tidsintervall än i Sörmland och Uppland. Har Malmgrens farhågor för hotade arter och vegetationstyper besannats? Malmgrens flora innehåller en gedigen genomgång av allt som fanns nedtecknat och herbarielagt t.o.m 1970-talet, så den biten borde ni inte behöva göra en gång till, utan bara granska vad som tillkommit sedan dess.

Tycker ni att Västmanland är en alltför stor utmaning, med långa resor, så kan man ju naturligtvis begränsa sig till Västmanlands län (inkl den del som nyligen överförts till Uppsala län) och skipa den del av Västmanland som ingår i Örebro län (13 socknar, nästan halva landskapet), ni ringar ändå in Mälaren! Kanske kan botanister från Västmanland, Närke, Värmland och Dalarna åta sig denna västra halva av Västmanland om ni, "hjärntrusten" Botaniska sällskapet i Sthlm, organiserar florainventeringen?

Med förhoppning om att ni tar er an utmaningen!

Michael Andersson

Börjar det klia i fingrarna när du läst det här brevet?

Visserligen finns det en nybildad botanisk förening i Västmanland men de har knappast de resurser och erfarenheter som behövs för att genomföra ett projekt av den här kalibern.

Det vi i Sällskapet framför allt kan bidra med är kunskap om hur man organiserar

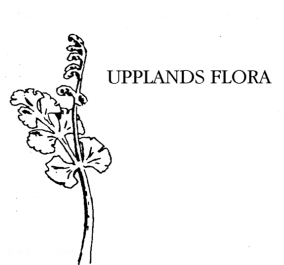
inventeringsarbetet, samlar in och bearbetar data.

Är du fortfarande intresserad?

Kontakta i så fall någon i styrelsen (adressuppgifter hittar du på omslagets tredje sida) eller skicka epost till styrelsen@bsis.org.

Kontaktpersoner för Projekt Upplands Flora

Lena Jonsell, Konsumvägen 20B, 756 45 Uppsala
018-30 24 70 (ordförande).
Mora Aronsson, Övergran Kyrkängen, 746 93 Bålsta
0171-522 08 (Stockholmsdelen utom Norrtälje).
Joakim Ekman, Kampementsgatan 8, 115 38 Stockholm
08-663 34 47 (Norrtäljedistriktet).
Gunnar Eriksson, Pl. 1352 Svind, 740 81 Grillby
0171-47 60 89 (Enköping-/Håbodistriktet).
Svante von Storkirch, Österänge Pl. 1012, 810 65 Skärplinge
0294-100 24 (Tierp-/Älvkarlebydistriktet).
Ulf Swensson, Boängsvägen, 741 92 Knivsta
018-55 04 59 (Uppsaladistriktet).
Ebbe Zachrisson, Frodegatan 38, 753 27 Uppsala
018-71 48 41 (Östhammardistriktet).

Projekt Stockholmstraktens mossor

Kontaktperson: Niklas Lönnell, Dirigentvägen 171, 765 54 Uppsala
niklas.lonnell@telia.com (hem), niklas.lonnell@artdata.slu.se (arb.)
018-67 24 51

Floraväktaransvariga

Stockholms län (AB) Anders Svenson, Källbo, 195 92 Märsta
anders.svenson@swipnet.se
08-591 490 12 (hem), 08-598 563 62 (arb.)
Uppsala län (C) Kerstin Frostberg, Gärdesgatan 7, 193 32 Sigtuna
kerstin.frostberg@telia.com
08-592 555 87 (hem), 08-591 263 67 (arb.)
Södermanlands
län (D) Bo Karlsson, Måsvägen 26, 641 93 Katrineholm
bovil@telia.com
0150-39197

Botaniska Sällskapet i Stockholm - styrelse 2008

Ordförande	Ida Trift, Skånegatan 73, 116 37 Stockholm, ida@trift.se, 08-6644622 (hem)
Vice ordf.	Tor Jonzon, Gröna gatan 3C, 754 36 Uppsala tj@mac.se, 018-243488, 0708-656767
Sekreterare	Kerstin Frostberg, Gärdesgatan 7, 193 32 Sigtuna, kerstin.frostberg@telia.com, 08-59255587 (hem), 08-59126367 (arb.)
Kassör	Lennart Karlén, lennart.karlen@telia.com, 08-55174016
Ledamöter	Joakim Ekman, joakim.ekman@swipnet.se, 08-6633447 (hem), 0176-235048 (Norrtälje) Margareta Danielsson, margareta.danielsson@vinnova.se 08-6439699 Samuel Johnsson, summe@bahnhof.se 0733-424947 Staffan Kihl, s.kihl@telia.com, 08-7110296, 0702-888897 Sture Nordmark, Sätuna, 179 97 Färentuna, 08-56042815 Martin Schmalholz, martin.schmalholz@botan.su.se 0735-797039 Anders Svenson, anders.svenson@swipnet.se. 08-59149012 (hem), 08-59856362 (arb)

Botaniska sektionen av Naturvetenskapliga Studentsällskapet i Uppsala - styrelse 2008

Ordförande	Alexandra Holmgren, Kungsgatan 53A 753 18 Uppsala, alexandra.holmgren@gmail.com, 018-157712 (hem)
Vice ordf.	Henrik Berg, Lästmakargatan 1B, 754 34 Uppsala, henrik.berg@spray.se, 018-504370 (hem), 018-195109 (arb.)
Sekreterare	Måns Winnem, Glimmervägen 5B, 752 41 Uppsala, manswinnem@yahoo.se
Kassör	Norbert Häubner, Blodstensvägen 39, 752 58 Uppsala, haebner@ebc.uu.se, 018-4955922
Ledamöter	Per Toräng Saskia Sandring Karin Hallgren Sofia Larsson

Daphne

Årgång 19, Nr 1 2008

Innehåll

- 1 Redaktören har ordet
- 2 Floraövervakningen i Stockholms län 2007 - *Anders Svenson*
- 8 Slöjmusslingen på Högholmsskär återfunnen - *Klas Jaederfeldt*
- 9 Hällebräcka, *Saxifraga osloënsis*, i Stockholm - *Hans Rydberg*
- 12 Gisselfibbla, sällsynt fibbla med landets rikaste förekomst i Uppland - *Anders Svenson*
- 14 Fingersvamp eller taggsvamp? Nä detta var något helt annat - *Klas Jaederfeldt*
- 16 Trädtoomat, *Solanum betaceum*, funnen i Uppland - *Joakim Ekman*
- 18 Några märkliga växtfynd i Sörmland - *Lennart Karlén*
- 20 Toppjungfrulin i södra Uppsala län - *Kerstin Frostberg*
- 24 Svampresa till Litauen - *Klas Jaederfeldt*
- 26 En lokal med hållav, *Menegazzia terebrata*, i Sörmland - *Bo Karlsson*
- 28 Åtgärdsprogram för hotade arter i Sörmland och Uppland - *Elisabet Odhult*
- 30 Upprop

Diplomitoporus flavescens, gulporig ticka.
Foto: Klas Jaederfeldt